

andrija mutnjaković

arhitekt josip pičman

pripadati svome vremenu — glavnicu je zadovoljnog života

pripadati prošlom vremenu — smiješnost je promašene individue

pripadati budućem vremenu — herojska je tragedija ličnosti

herojstvo ličnosti Josipa Pičmana tragedija je svoje pripadnosti budućem vremenu

i svoga shvaćanja totalne promašenosti vremena što je zadovoljstvo gradilo na etici i esteticu konzervativne učahurenosti

ovaj konflikt vremena i ličnosti stvarao je i rušio

stvarao avangardističke organizme građevina u opsesiji pomamne žeđi za djelovanjem

rušeći i izjedajući psihu nepotrebom kratkovidnog društva za tim djelovanjem

rezultat je masakr tijela ali rezultat je tridesetak projekata od kojih je većina značila tada

a i za nas danas

impuls naprijed

impuls oslobađanja kreativnih mogućnosti i vizionarskih aspekata budućnosti

»Josip Pičman, jedan od genijalnih naših mladih inženjera, skočio je sa petog kata kuće broj 17 u Ilici.

U petak navečer počinio je samoubistvo, a isti dan prije podne zaključio je Gradski financijski odbor Sušaka, da mu povjerava veliku gradnju Narodnog doma.«

»Tragična smrt inženjera Pičmana — našeg najblistavijeg talenta u arhitekturi.«

Izvaci su to iz senzacionalističkih naslova novina što su ranim jutrom 8. veljače godine 1936. izišle u Zagrebu. Izvaci su to iz oproštajnih govora izrečenih nad otvorenom rakom arhitekta, koji je u 32. godini života potražio totalan zaborav odgovarajući na sve ove posthumne melodramske epitete malim pismom: »Mama, tako će biti bolje.«

I kada iz ove tridesetpetogodišnje vremenske distance pogledamo njegov opus, nastao za jedva šest godina intenzivnog rada, nameće nam se potreba razmatranja što će to zapravo biti bolje, i što u tom opusu izaziva ta poslovično prekasno izrečena priznanja o talentiranosti i genijalnosti, i što nas danas i uvijek iznova pokreće da ne prepustimo zaboravu čovjeka koji je načinio tridesetak projekata, a izveo jednu kuću u Gajevoj ulici i dva-tri paviljona Šumarskog fakulteta kraj Maksimira.

Pojava arhitekta Pičmana sastavni je dio općih progresivnih kretanja što se javljaju u tom vremenu. U osnivačkom broju revije »Arhitektura« — pokrenute u Ljubljani godine 1931 — čitamo u prvoj uvodnoj rečenici izjavu: »Mesečna revija Arhitektura je nastala na podlogi dugotrajnoga pripravljalnoga dela borbenih arhitekta iz Beograda, Zagreba in Ljubljane.« A postojanje tih borbenih mladih arhitekata, odnosno stvaranje općelikovnih grupacija s jasnom društveno progresivnom orijentacijom na bazi usvajanja suvremenih estetskih shvaćanja, karakteristika je tadašnjih likovnih stremljenja u našim kulturnim centrima: u Beogradu se formira grupacija »Oblik« i paralelno »Grupa arhitekata modernog pravca«, u Zagrebu likovna grupacija »Zemlja« i paralelno »Radna grupa Zagreb« (kao arhitektonsko udruženje), a u Ljubljani nastaje okupljanje naprednih umjetnika oko revije »Arhitektura«.

Značajno je to razdoblje po tome što je eklektiku grčkih hramova, formalizam bizantskih patrijaršija, zablude secesionističkih zaostataka — a paralelno s tim i društvo, etički opterećeno idejama identičnim ovim estetskim zabludama — pokušalo svesti na logične racionalne i emocionalne postulate progresu.

Usred takvih stremljenja javlja se u Zagrebu ličnost Josipa Pičmana — prema riječima suvremenika »poslije Viktora Kovačića našeg najblistavijeg talenta u arhitekturi« (E. Šen). Javlja se u jednom neobično kratkom vremenskom razdoblju od nepunih 7 godina (1928—1936) što obuhvaćaju rad od diplome pa do tragičnog masakra tijela. Pa iako je taj skok bio prvorazredna novinska senzacija i unio zaprepaštenje među njegove prijatelje i poznanike, danas nam se čini logičnim završetkom intelektualca kojemu nervna kondicija nije dopuštala hvatati se ukoštac s prljavštinom sredine u kojoj se društveni

uspjeh postizao spletkama, poltronstvom i licemjerjem. Završen je tako taj opus — a da nijedan projekt nije potpuno realiziran. Već samo izostajanje realizacije — koja je krajnja konzekvenca svake arhitektonske aktivnosti — teška je optužba za društvo nesposobno da uoči sve oblikovne, funkcionalne i konstruktivne kvalitete što su ih ti radovi mogli pridonijeti arhitektonskom obličavanju svoga vremena.

Te su kvalitete prije svega borbene. Pičman je pisao u svojim polemičkim člancima: »Sve ovo izazivlje u nama tek utisak staračkog cendranja ljudi, kojima kuća nije kuća bez nekoliko (po mogućnosti loših) stupova, stupića i druge salate, i kojima se čini otmjena jednostavnost forma, proisteklih iz ekonomije i svrhe, uništavanje Zagreba. Ovi čuvari tradicije bi možda željeli da se Zagreb, po tradiciji posljednjih decenija, iznakazi sa još nekoliko crkvenih tornjeva, projektiranih po iskusnim i starim arhitektima, i odobrenih po visokim instancijama, tako da čak bečka ‚Presse‘ jednu našu ulicu zove ‚die Rote Turnstrasse‘. Tek onda, valjda, smjela bi da dođe varvarska invazija ‚nove mode‘, da iznakazi tako urešeni Zagreb.« Upravo ta »otmjena jednostavnost forma« osnovna je karakteristika njegove arhitekture: jednostavnost koja je katkada kamena masa (Banska palača u Splitu), katkada uzgibana kompozicija ploča i volumena (Umjetnički dom u Zagrebu), katkada ritam punih i prozračnih horizontala (Glavna pošta u Beogradu), a katkada oslobođeni kristal staklene vertikale (Narodni dom u Sušaku). Nalazeći tako u jednostavnosti, kao rezultanti ekonomije i funkcije, arhitektonsku vrijednost i tvrdeći da se »građevna umjetnost (pod utjecajem ekonomije) precizira lagano u egzaktnu znanost čiji se strogi zakoni očituju na svakoj dobroj građevnoj jedinici«, Pičmanovo shvaćanje arhitekture ipak je daleko od onog mehaničkog simplicizma tretiranja građevine kao rezultante slijepe determinacije utilitarnosti. »Pičman je svoje projekte rješavao matematički i slikarski« — pisao je tada Neven Šegvić. Vrlo profinjena grafička kultura (izražena u skicama i akvarelima) i impulzivni stvaralački nerv pretvarao je te perfektno prostudirane funkcionalne organizme u žive kompozicije što su svladavale pejzaž (kupalište Bačvice u Splitu), krute simetrije grada (Umjetnički dom u Zagrebu), urbanističke probleme (Zakladni blok u Zagrebu), ili složene zadatke programa (Obrtna škola i Šumarski fakultet u Zagrebu) u prkosnim asimetričnim ravnotežama volumena i izabalansiranim proporcijama formata — kontrirajući tako s jedne strane uskopljenoj klasicističkoj simetriji, a s druge strane svemu onom neinventivnom, mediokritetskom građenju što je pod plaštom čistoće suvremene arhitekture našlo opravdanje za svoj totalni nedostatak osjećaja i stvaralačkih sposobnosti.

Stana-Sremica, najbolja današnja sevdalinska pjevačica doputovala u Zagreb.

U Davosu ubijen je nacional-socijalistički vođa Wilhem Gustlof.

Zašto treba da se bolesnima spriječi potomstvo?

Kod začepjenja, smetnja u probavi, uzeti ujutro na prazan želudac jednu čašu naravne Franz-Josef gorke vode.

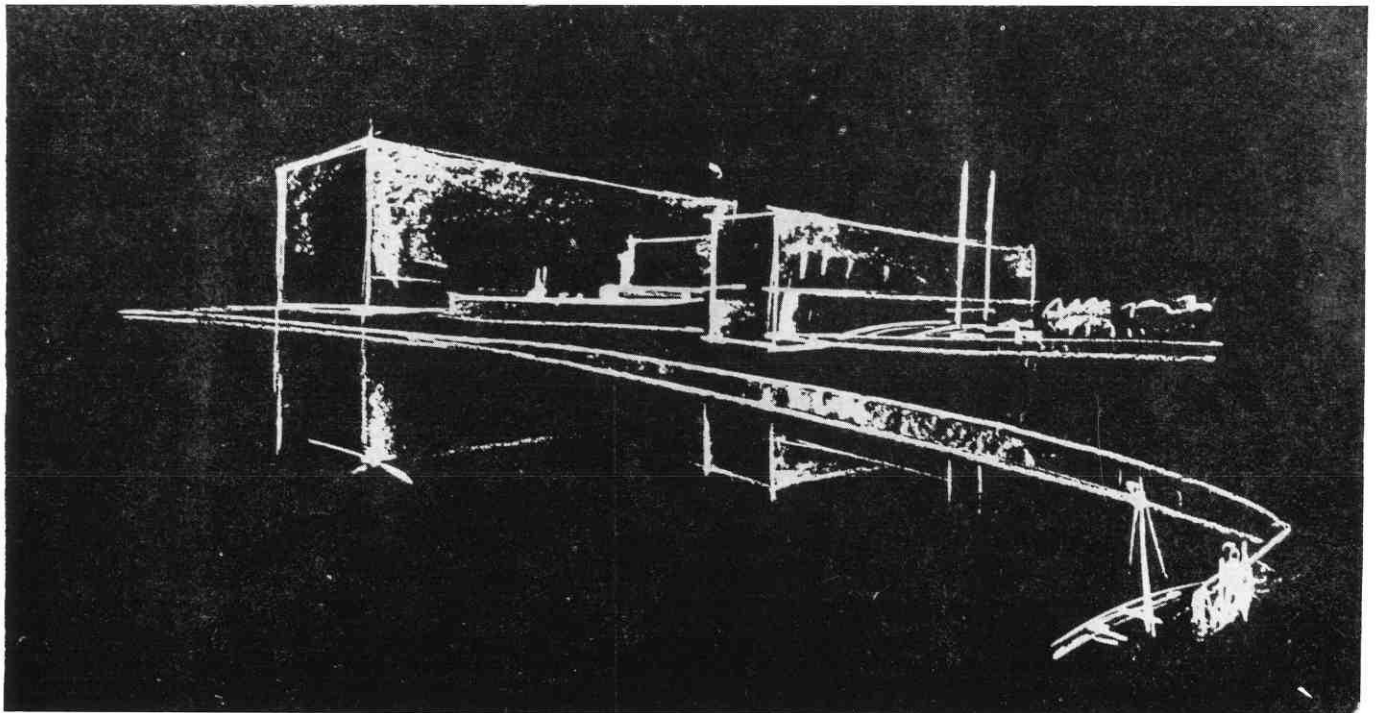
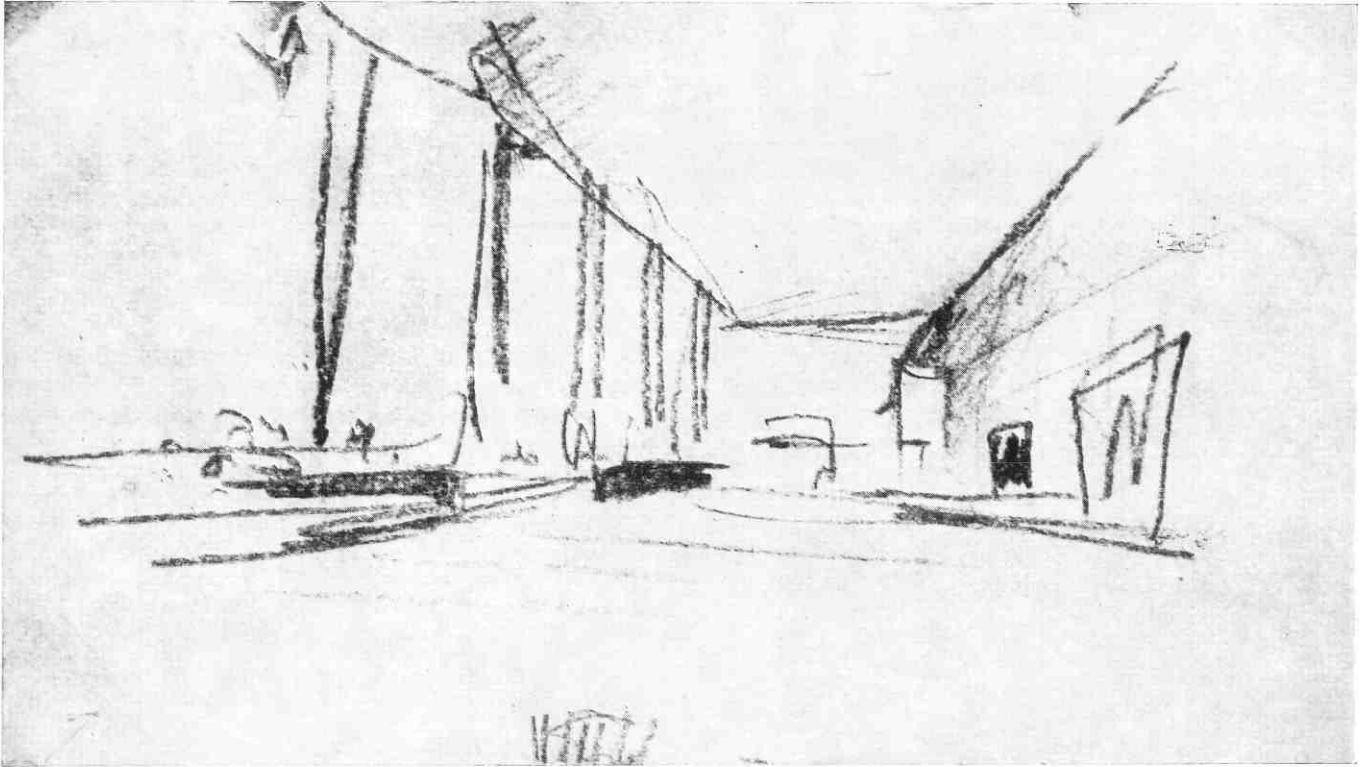
Nezaposleni intelektualci mogli bi raspačavanjem markica za gladne zaraditi 20 posto — predložio je dr. Ante Trumbić.

To je ta sredina ilustrirana napisima što uokviruju Pičmanovu smrt i završetak njegova opusa. Taj opus započet je u zajednici s Milovanom Kovačevićem posljednjih studentskih semestara 1928. godine, dobivanjem druge nagrade u natječaju za gradnju Hrvatskog doma u Osijeku, ali nesigurnim radom opterećenim tadašnjim arhitektonskim standardom. No neposredno nakon završetka studija opus se nastavlja jednim malim radom načinjenim bez narudžbe, »na vlastitu pobudu«: kavana »Kontinental« u Sušaku. Uz postojeću klasicističku fasadu Pičman prigraduje jednokatni aneks kavane postavljen na armirano-betonske stupove potpuno slobodne u prizemlju. Taj mali rad nosi u sebi fascinantne kvalitete prethodnika budućeg vremena, kvalitete dane izvanredno iskrenim i profinjenim shvaćanjem i oblikovanjem konstrukcije, stvaranjem čiste potpuno rastvorene površine gornjeg prostora, te formiranjem urbanih površina ispod objekta — ovako tretiranih čak i u svjetskim razmjerima tek mnogo kasnije. »Na mjestu današnje bašte treba podići kavanu u visini prvog sprata, kao staklom prekritu terasu, koja bi počivala na betonskim stupovima, tako da bi raspoloživi prostor ispod terase poslužio kao stajalište autotaksa« — piše Pičman u sušačkom listu »Naša sloga«. Uz ovaj suvremeni urbanistički stav snažno je ispoljena i hrabrost uvjerenja da je avangardni suvremeni izraz dostojan identitet našeg vremena, sposoban da ga reprezentira, i to na svakom mjestu. Pa i u sklopu sa zgradom iz prošlog vremena. Ili, kako on kaže: »Jedno stoji sigurno: protiv gibanja vremena se hvala Bogu ne da. Da se međutim u građevnoj umjetnosti i svim područjima ljudskog duha mijenjaju razne dispozicije i smjerovi uslijed raznih potreba, ne možemo zanijekati, a pred ‚nepoznatom budućnosti‘ moramo skinuti kapu. Ali jedno znamo, da se prošlost, ma kako staru i iskusnu, ne da umjetno na životu održati. Uostalom — garažu za jedan obični četverocilindrični Ford si nitko valjda danas ne zamišlja, kao otmjenu spremnicu jedne blagopokojne dilažanse, kojom je nekoć izvoljela jedna od naših teta u prošlom vijeku putovati na majalis u Maksimir. Majalisa halt više nema.«

josip pičman
slobodni kroki

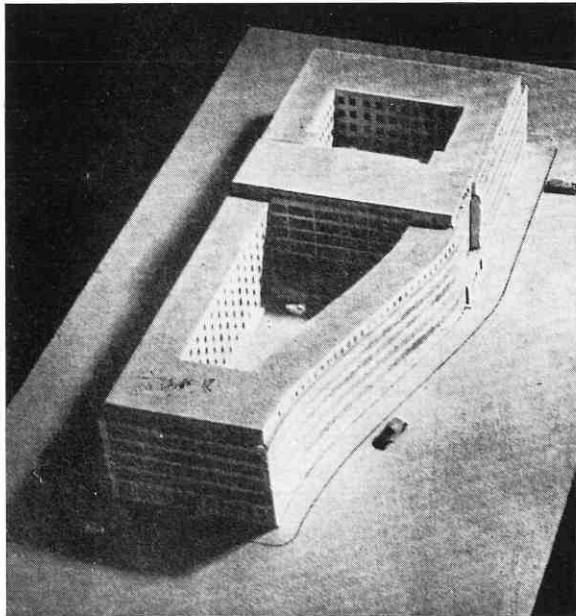
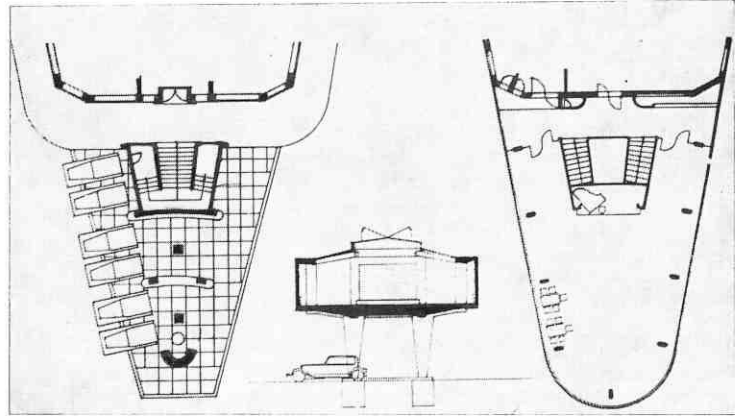
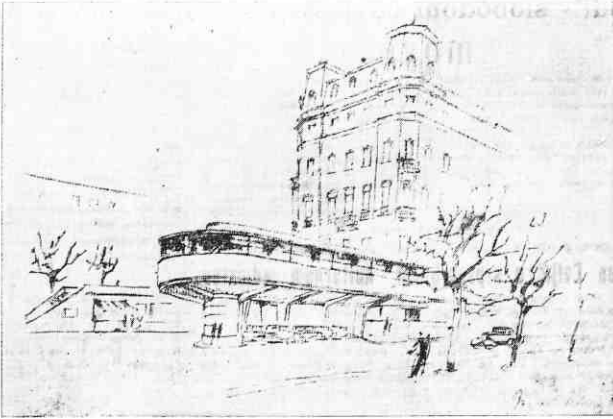
natječajni projekt za banovinsku palaču u splitu, 1930

77

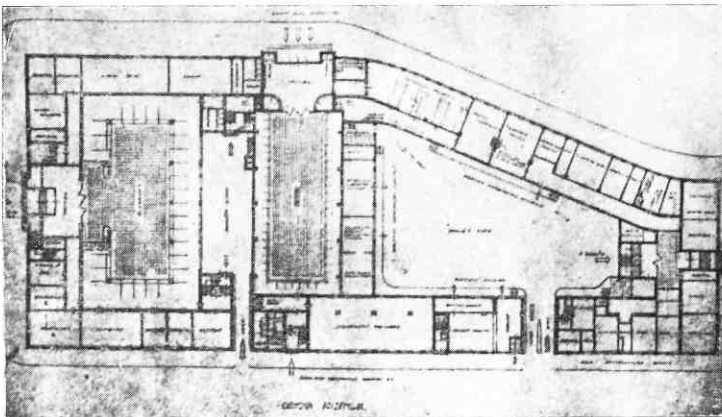

josić pićman
kavana kontinental, proširenje
projekt. 1930

78

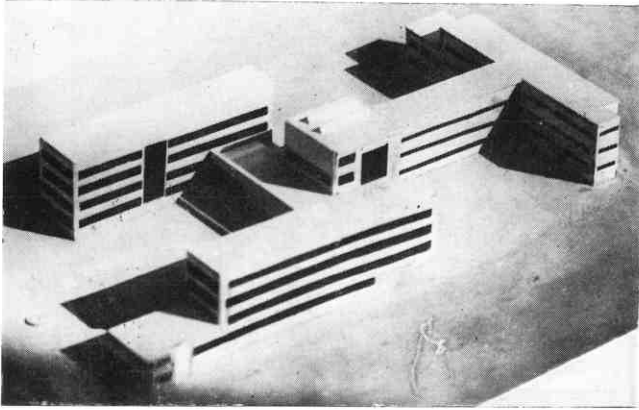

glavna pošta u beogradu
natječajni projekt, 1930

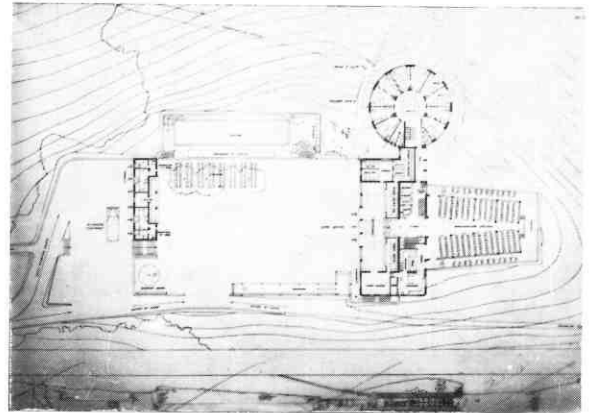
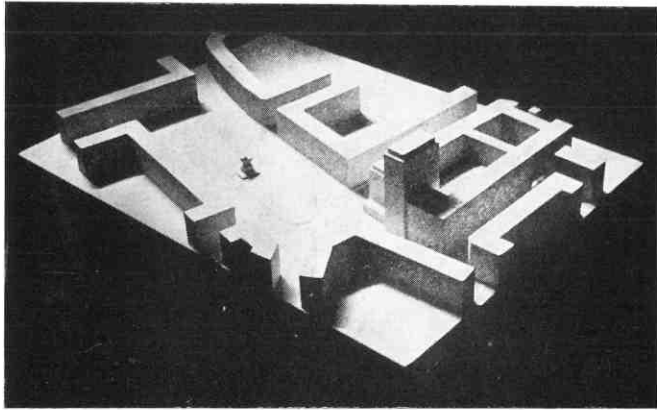
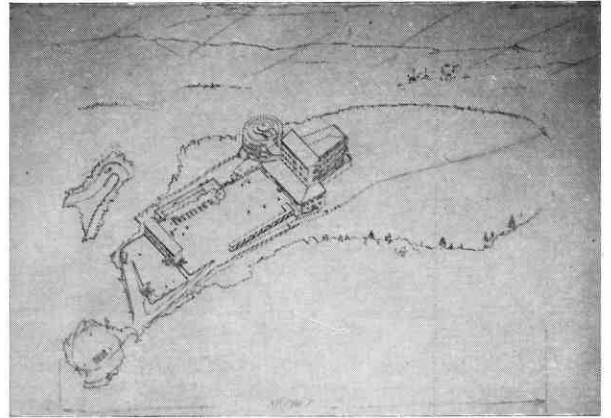

j. pičman i j. seissel
učiteljska škola i internat u cetinju
natječajni rad, 1931/32

79

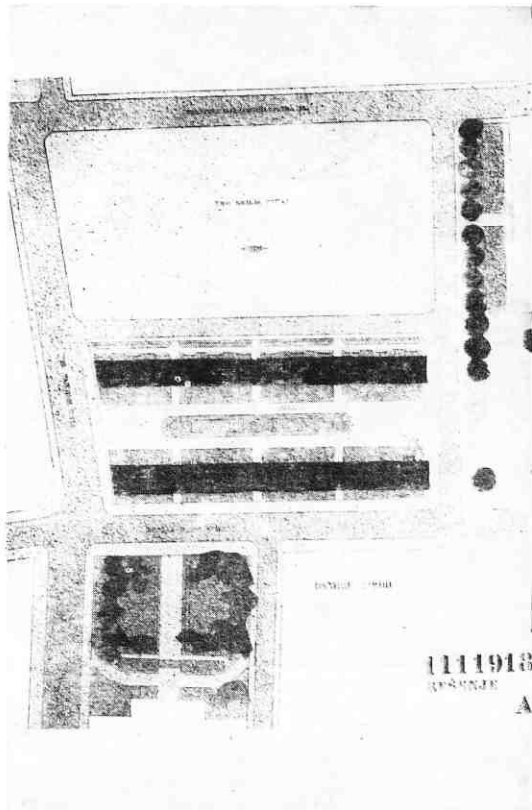
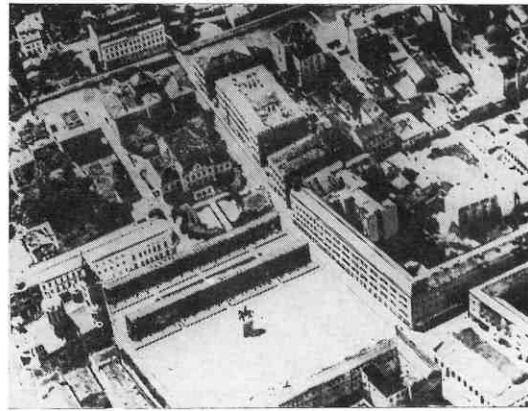

josip pičman
dom hrv. planinarskog društva
na sljemenu, natječajni rad, 1934

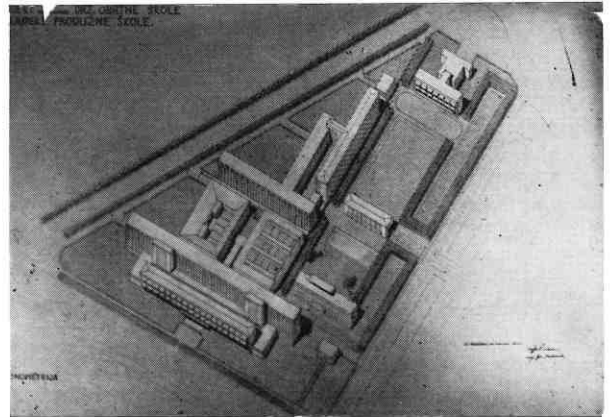

j. pičman i j. seissel
projekt za izgradnju
zakladnog bloka u zagrebu, 1932

j. pičman i j. seissel
regulacija trga kralja petra
u sarajevu, natječajni rad, 1934

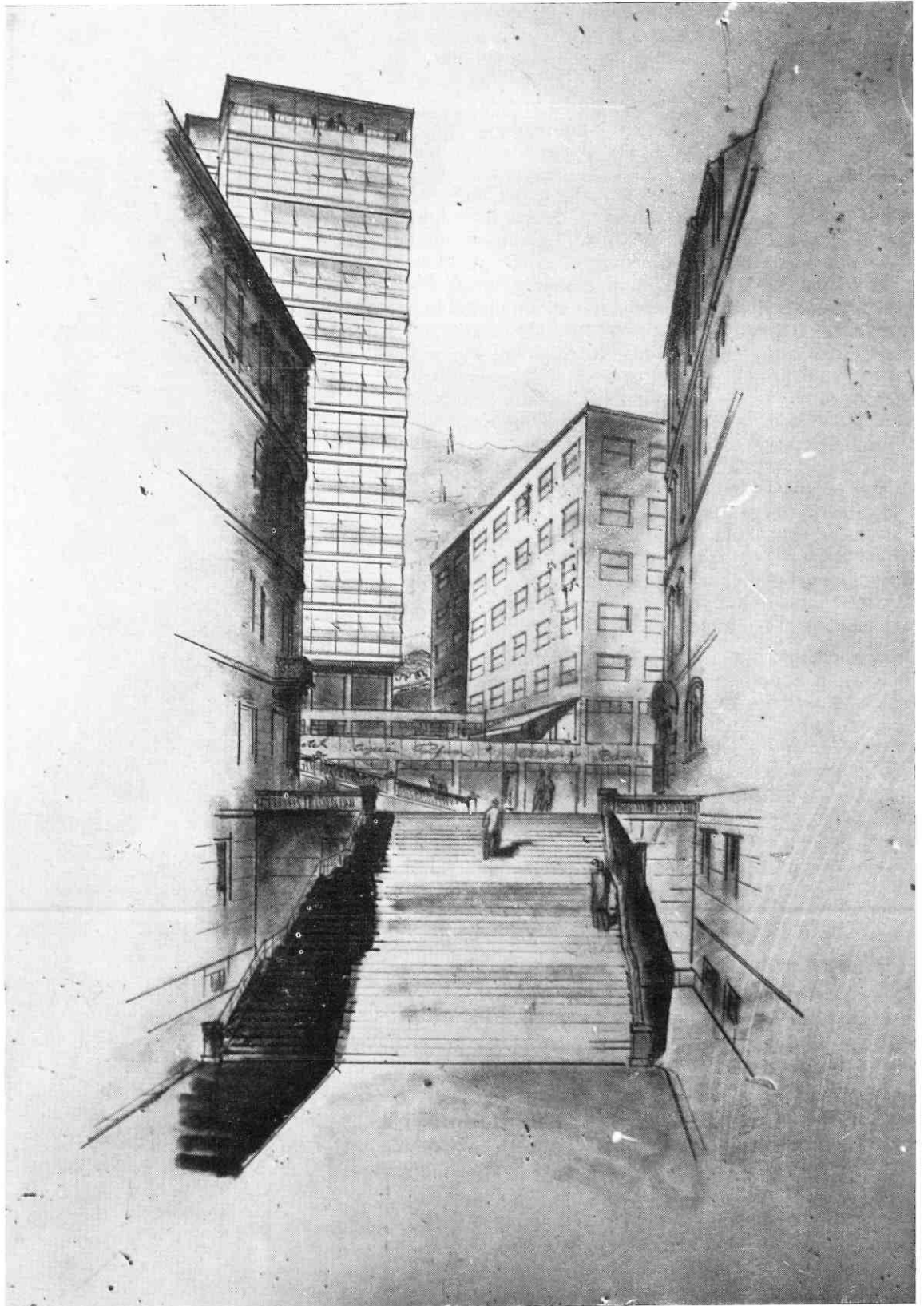

j. pičman i j. seissel
gradska, produžna i drž. obrtna škola
u zagrebu, natječajni rad, 1935

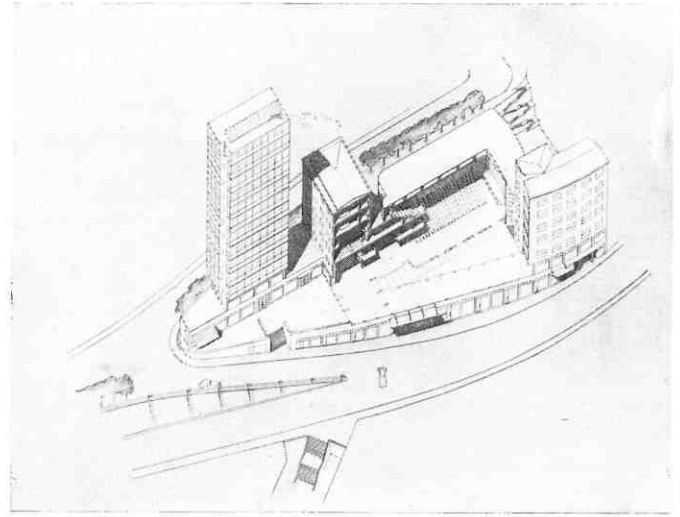

j. pičman, hribar i velikonja
kuća puk u gajevoj ulici
zagreb, 1933

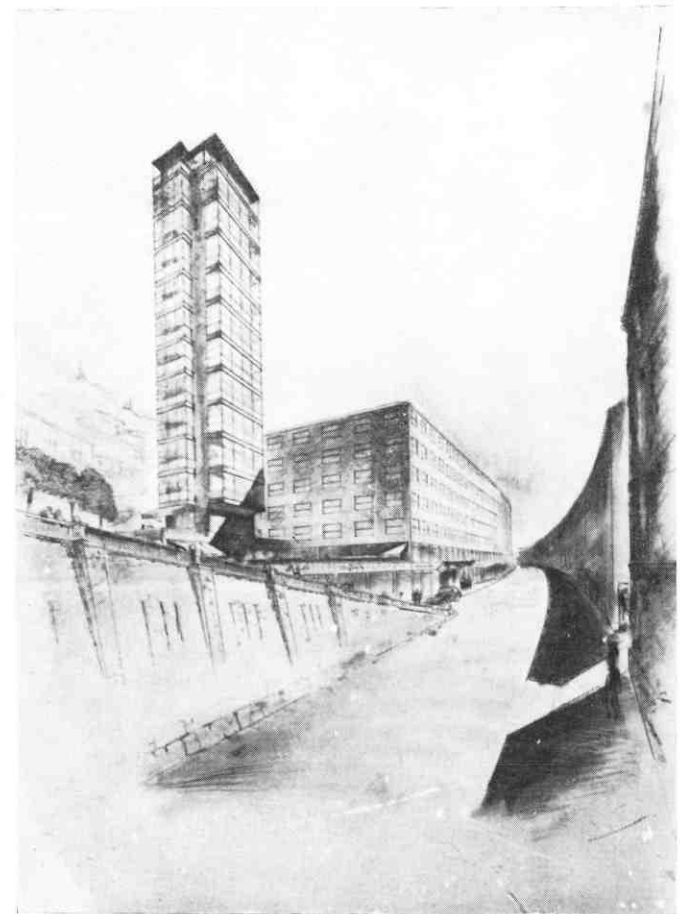

Značenje toga stava možda ćemo najbolje moći oci-jeniti ako se sjetimo službenog arhitektonskog shva-ćanja, kojega je žrtvom postao i sam Pičman sa svojim projektom Glavne pošte i Poštanske štedio-nice u Beogradu. U natječaju za tu zgradu Pičman u zajednici s Andrijom Baranyajem predaje elaborat koji je po svom funkcionalnom rješenju izvan inten-cija danih raspisom, ali kvalitete toga rješenja pri-siljavaju žiri da njihovu radu prizna prednost pred svima ostalim. Po Pičmanovu je projektu i sagra-đena pošta u Beogradu. Međutim, moramo znati da se Pičmanova pošta gradila paralelno s Prvostolnom crkvom svetog Marka, koncipiranom sa svim neiz-bježnim atributima kiča neobizantsko-balkanske ar-hitekture, i da je projekt (koji je razradio državni ured) doživio veličanstvenu korekciju: »Pri zavr-šetku rada planovi su bili podneti Blaženopočivšem Viteškom Kralju Aleksandru I. Ujedinitelju na uvi-đaj, te su tom prilikom dobivene Njegove defini-tivne instrukcije u pogledu arhitektonske obrade fa-sade, da bi ceo ovaj trg oko Narodnog predstavn-ništva dobio izvesnu usklađenost.« I tako je od elegantnih horizontalnih linija prozora i parapeta nastala rugoba kiča i malograđanskog ukusa eklek-tičke fasade, što nam i danas stoji kao spomenik jednog promašenog vremena i kao spomenik čovjeka čije je osobno i stručno uvjerenje gušeno u tupom nerazumijevanju zaostale sredine.

Poučen iskustvom s Glavnom poštom u Beogradu, Pičman u zajednici sa J. Seisselom u natječaju za gradnju Obrtne škole u Zagrebu izaziva » aferu« svojim protestnim potezom: oni predaju rad izvan natječaja. Taj je stav u skladu s proglasom Kluba arhitekata (što ga je potpisao Zvonko Kavurić), ko-jim se zabranjuje sudjelovanje članova na ovom natječaju: »Postavljati ovakove uslove arhitekton-skog natjecanja za cijelu arhitektonsku javnost znači podejzenjivati tuđi rad i muku. (...) Zbog ovih razloga bio je prisiljen Klub inžinjera-arhitek-ture da konačno zabrani svojim članovima sudje-lovanje na arhitektonskom natječaju kao i u ocje-njivačkom sudu.«

Prihvaćajući taj stav svoje staleške organizacije Pičman i Seissel šalju rad uz protestno pismo: »U vezi s raspisom . . . slobodni smo predati jednu osno-vu *izvan konkurencije* sa ovom predstavkom. Motivi koji su nas prisilili na ovakav korak leže u uslo-vima pod kojima su Kraljevska Banska Uprava i Gradsko Poglavarstvo raspisali ovaj natječaj, a pro-tiv kojih se uslova ovdje *žalimo*. Kraljevska Banska Uprava i Gradsko Poglavarstvo ovim raspisom traže od natjecatelja samo ideje, to jest duhovni rad, a isključuju već unapred natjecatelja od svake mo-gućnosti da bude on koji ih je stvorio, lice koje će ih realizirati. (...) Iz ovih razloga slobodni smo

skrenuti pažnju naslovu na uslove raspisanog natječaja, a osnovu koju smo predložili, molimo da naslov uzme u razmatranje izvan natječaja. Kod toga je razumljivo da smo se odrekli svake kompenzacije koje je mogućnost dana natječajem. Za slučaj da bi ta osnova po svojoj kvaliteti bila predestinirana za izvedbu, pridržajemo si sva autorska prava, to jest realizaciju ove osnove, a iz principijelnih razloga, koje smo napred razložili.« No rezultat je opet simptomatičan: raspisivač, a i niz članova Kluba, nisu se obazirali na te proteste, i nama danas umjesto vrlo suvremeno koncipiranog objekta, preteče urbane cjeline novog Zagreba, ostaju samo požutjeli dokumenti Pičmanove (i Seisselove) uporne borbe za progres arhitekture i arhitektonske struke.

Takva sredina odnosila se s potpunim nerazumijevanjem i prema ostalim njegovim projektima koji se, u upornoj želji za stvaranjem, gomilaju nepotrebni i suvišni, izjedajući Pičmana opsjednutog radom i onemogućavanjem realizacije. U slučaju beogradske Pošte to je nerazumijevanje plod zastarjelog ukusa dvorske kamarile, a u slučaju izgradnje Zakladnog bloka u Zagrebu nesposobnost društva da ostvari kompleksne vizije kreativnih htijenja. Već na natječaju 1930. za urbanistički tretman tada praznog prostora između današnje Ilice, Bogovićeve, Marinkovićeve i Gajeve ulice sudjeluje i Pičman, da bi 1932. izradio, također u zajednici s Josipom Seisselom, projekt toga cijelog bloka uključujući i južnu stranu Bogovićeve ulice.

Oni su ponovo pisali: »Više od godinu dana prošlo je kako je sav Zagreb uskliktao, što je konačno pala bila odluka, da se ruši stara Zakladna bolnica na Jelačićevom trgu, da tako Zagreb dođe do nove moderne bolnice i da se na zakladnom zemljištu u središtu grada podigne jedinstvena gradnja, koja neće to gradilište samo privesti jednoj značajnoj javnoj svrsi, nego koja će ujedno kao vidljivi znak današnjice označiti i Jelačićev trg i dati mu svoj biljeg. Gradska općina dala je sama već prije toga raspisati natječaj za idejno rješenje izgradnje tog zemljišta. Rezultat natječaja dao je siluetu izgrađenog bloka, koja je služila podlogom regulatorne osnove gradskog građevnog odsjeka. Da i rješenje, kako ga predviđa regulatorna osnova, bude sa komunalnog gledišta racionalno, t. j., da njime bude udovoljeno težnjama građanstva, najpovoljnija izgradnja toga zemljišta samo je jedinstvena zgrada. (...) Svim tim momentima pobuđena, nastala je predložena osnova, koju danas u ovoj izložbi iznosimo pred javnost. (...) Ta izložba dolazi doduše u zadnji čas, jer se baš zadnjih dana iz nedokučivih razloga nastoji, da se pitanje izgradnje toga zemljišta riješi rasparčavanjem i prepustivši sve privatnom iskorištenju, kod čega prirodno mora da se iz-

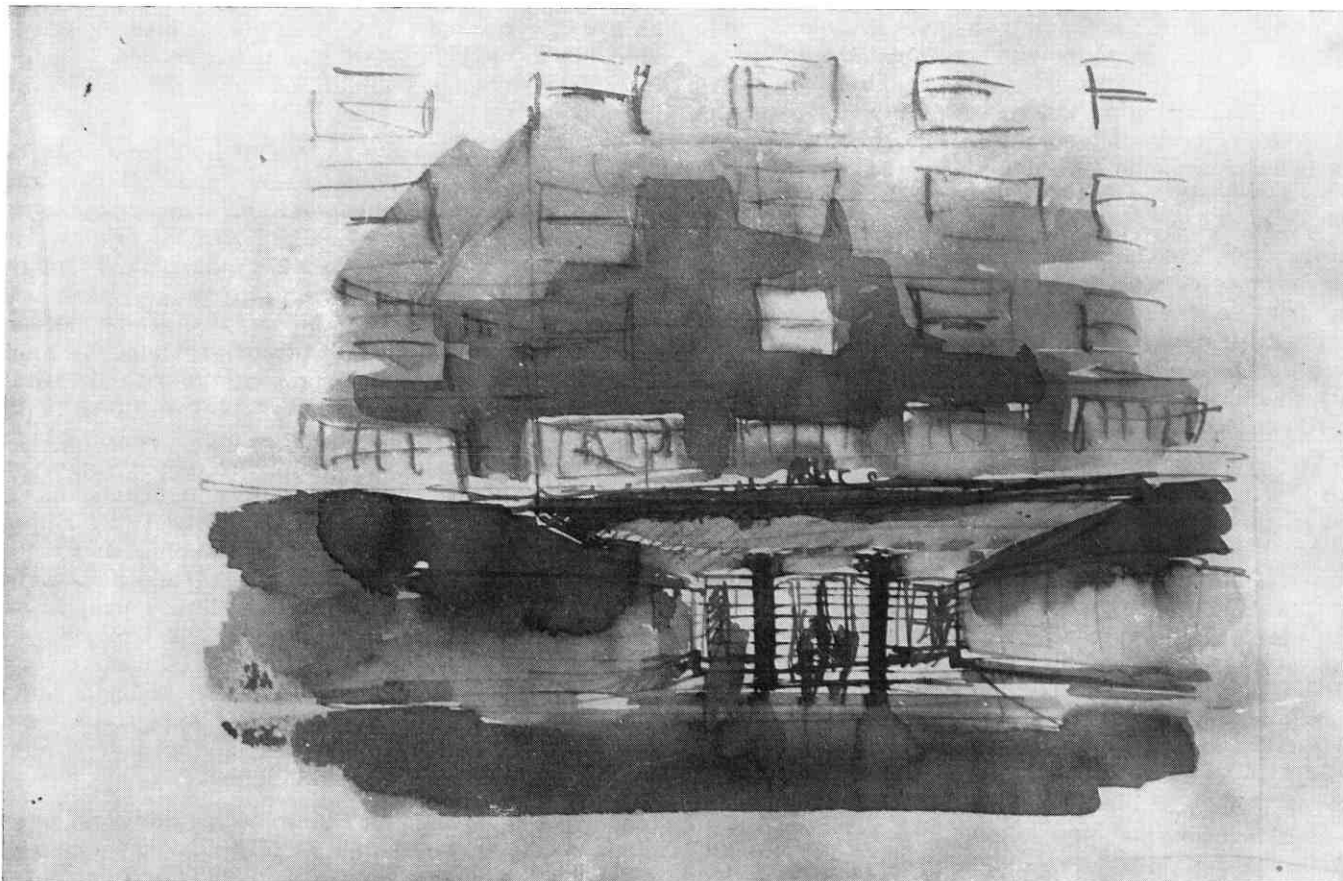
gubi mogućnost ostvarenja jednog jedinstvenog organizma u službi javnosti.« Ovo upozorenje Zagreb tada nije shvatio, a negativne posljedice osjećamo i danas.

Parcijalni privatni investitori doista su imali interes samo za obodne objekte, pa su tako od dvorišta načinili neugodan klanac, rastrgan neorganiziranom izgradnjom, kao potpuno izgubljen i neprijatan dio dragocjenog terena u središtu grada. A u Pičman-Seisselovom projektu cijeli je taj blok riješen kao funkcionalni urbani sadržaj centra grada koji u gornjim katovima sadrži gradsku vijećnicu i stanove, a u donjim se nalazi vrlo brižno riješen kompleks koji sadrži veliku dvoranu za 3000 osoba, malu dvoranu i kino-dvoranu za 1500 osoba, zatim bazen za kupanje, dvorane za sjednice, klupske prostorije, restoran, kavanu s plesnom dvoranom, crkvu, lokale i urede. Osobni interesi »gradskih otaca« i s njima povezani ljudi, što su pokupovali parcele ovog bloka da bi sagradili svoje najamne zgrade i ostvarili lihvarsku dobit, uništili su ovu ideju i projekt je propao. Umjesto jedinstvenog sadržaja i maksimalnog višekratnog iskorištavanja najvrednijeg terena centra Zagreba dobili smo kaos što se sada samo djelomično ispravlja izgradnjom prizemlja. Umjesto jedinstvene arhitektonske cjeline dobili smo snobovski uskliknik današnjeg nebodera.

I tako rad za radom, od Planinarskog doma na Sljemeni do škole u Cetinju, od ljubljanskog kolodvora do sarajevskog trga, od Bačvica i Banovine u Splitu do Umjetničkog paviljona u Zagrebu, nižu se kvalitetni i progresivni radovi, a da uvijek iznova Pičman ostaje izigran i odbačen. U natječaju za uređenje Trga Kralja Petra Velikog Oslobođioca u Sarajevu Pičman dobiva prvu nagradu, ali na sjednici Općinskog vijeća »inž. g. Smiljanić smatra da kad je raspisan konkurs za uređenje trga nije, izgleda, bilo sve dovoljno objašnjeno. Tako je i došlo do mnogih različitih shvatanja o tipu ovog trga. Učesnici konkursa nisu znali da li je potreban trg ili jedan parkiran prostor koji bi se mogao nazvati i polu-trg.« A s obzirom na to da »u Sarajevu imamo već nekoliko parkova i dosta zelenila u baščama ne treba pod skupe novce još jedna bašča na razdvojenom trgu«, to se »na kraju diskusije usvaja prijedlog g. Smiljanića i donošenje odluke o projektu za trg odlaže se«. U natječaju za Tomislavov dom na Medvednici Pičman također dobiva prvu nagradu, i nakon diskusije o užem natječaju za definitivni izbor projekta i projektanta Hrvatsko planinarsko društvo »ima čast javiti Vam da je naše društvo od raspisivanja tog užeg kratkoročnog natječaja odustalo. (...) S obzirom na Vaš cij. Dopis od 28. t. m., u kojemu se Vi stavlja na stanovište, kao da bi dru-

josip pičman
ulazni dio doma u sušaku
akvarel

84

štvo bilo sebe obvezalo sa svojim dopisom od 24. t. m. ‚dati izradu def. nacрта samo jednom od nagrađenih autora na koje ste se gornjim dopisom obratili‘ — čast nam je izjaviti, da mi takovo shvaćanje učtivo otklanjamo.« I ponovo Jugoslavensko udruženje inženjera arhitekata upućuje uzaludne proteste: »Ovo udruženje žali što je HPD kao kulturna javna institucija postupilo na taj način i time povrijedilo prestiž arhitekata i interes javnosti i sebe samoga. Poslužiti će se doduše svim dobrim idejama javnog natječaja, ali je isključila suradnju onih arhitekata kojih su te ideje duhovno vlasništvo i koji su zato pružili najveću garanciju da će ih najuspješnije primjeniti« (potpisani kao predsjednik Šaj i Richtman kao tajnik).

A nakon natječaja za Poljoprivredno-šumarski fakultet u Zagrebu možemo u novinama pročitati i jednu radosnu vijest: »Raspisan je natječaj za izgradnju idejnih skica i konačno je definitivna izrada nacрта predana Radnoj grupi Zagreb (RGZ), koju sačinjava jedna grupa mladih, poduzetnih i naprednih arhitekata, i to inženjeri: Vladimir Antolić, Viktor Hečimović, Zvonko Kavurić, Josip Pičman, Josip Seissel, Bogdan Teodorović i Ernest Weissmann.« Pičman i Seissel taj uspjeh ovako obrazlažu: »Naš projekat, iako nagrađen drugom nagradom, bio je izabran za izvedbu, jer je sadržavao najviše elemenata srodnih odredbama raspisivača. To je, u prvom redu, ekonomičnost dvotraktne izgradnje te mogućnost adaptiranja i proširenja pojedinih institutskih zgrada. Okolnost da će se fakultet moći izgrađivati samo postepeno bila je polazna tačka programa, odakle je neposredno rezultiralo rješenje izgradnjom paviljona.« I ponovo jedna nova arhitektonska misao — misao postepenog programiranog rasta — javlja se u našoj sredini. A zatim još jedna misao od koje bi i danas mogli mnogo naučiti: »Kako kod svakog živog organizma, tako će i ovdje stanovite promjene u načinu rada zahtjevati u budućnosti odgovarajuće unutarnje preinake rasporeda prostora i instalacija, a prema potrebi i proširenje samog paviljona. Stoga je paviljon projektiran tako, da bi se u njemu mogle što laganije provesti sve te eventualno naknadno potrebne promjene.« To shvaćanje arhitekture kao *živog organizma*, to svjesno prepuštanje životu da definira vlastitu arhitekturu, to stvaranje organiziranih propozicija izgradnje, a ne sakrosanktnih samozadovoljnih zgrada, velika je spoznaja kojoj ni naše vrijeme nije doraslo. Nižu se tako paviljoni utopljeni u pitomi pejzaž Maksimira i podbrežja Medvednice, nižu se u kvalitetnoj maniri aktualnih dostignuća svjetske arhitekture (za razliku od naše današnje), nižu se u dinamičnoj osnoj kompoziciji čiji je smisao već objašnjen: »Konstantni dijelovi paviljoni međusobno su vezani spojom

cestom, dok se adaptabilni dijelovi nalaze u slobodnom polju.« Niže se tako i njihova izgradnja — sve dok pedesetih godina novi primitivizam nije mastodontskom prednjom zgradom uništio ovu poetsku viziju. I opet nam je jedan izvanredan rad ostao sačuvan samo kao htijenje a ne kao stvarna dobrobit naše kulture.

Takvo kompleksno shvaćanje arhitekture došlo je do izražaja i u njegovu, također prvonagrađenom, projektu za Narodni dom u Sušaku. Ovdje i definira ta svoja shvaćanja također neuobičajena u arhitektonskom projektiranju toga vremena: »... treba razumjeti potrebu arhitekta da traži suradnju sa stručnjacima nearhitektima. Jer uvoditi u rješavanje pitanja koja ne spadaju na čisto arhitektonsko područje, već na specijalna područja — kao što su tehničko, pogonsko, komercijalno — znači zahvatiti problematiku mnogo šire. Prema tome, radi se tu o svjesnom unošenju većeg broja premisa u zadatak, koji time postaje komplikovaniji a rješenje njegovo mora da pokazuje mnogostraniju sadržinu.« Tako shvaćajući projektantski rad on kao suradnike u rješavanju složenog zadatka Narodnog doma (hotel, kavana, restoran, dvorane, muzej, plivački bazen) uzima inženjera strojarstva i hotelsko-pogonskog stručnjaka, pa uz ovako kompleksnu studiju dobiva optimalno funkcionalno rješenje. To pažljivo izrađeno funkcionalno rješenje, prožeto Pičmanovim stvaralačkim sposobnostima, pretvara se u najvrednije arhitektonsko-likovno djelo naše prijeratne arhitekture.

Iako je Dom definitivno oblikovao arhitekt Alfred Albini, koji je preuzeo poslije fatalnog skoka realizaciju Pičmanova projekta, ipak izvedeni kompleks u Sušaku sadrži u osnovi koncepciju toga projekta.

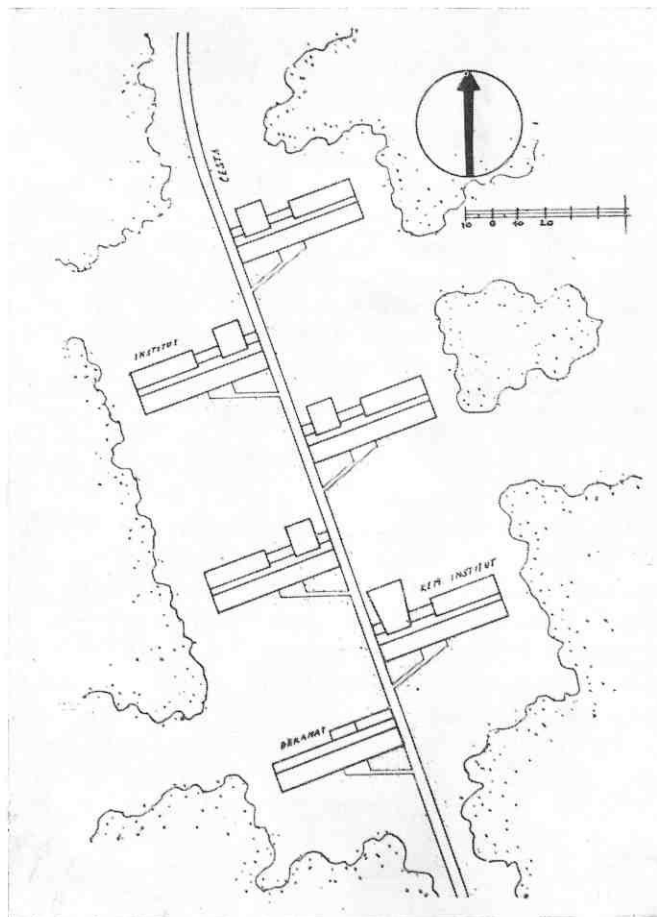
Pičman također završava potez starih objekata s novim objektom, ali ne tako moderno oblikovanim kao što je postojeći, nego se pomalo strogim klasičnim tretmanom približava oblikovanju susjednih fasada. Taj tako pomirljivo tretirani objekt produžuje se u prizemlju u platformu sa koje je šiknula dvanaestorokatna vertikalna hotelskog bloka kao dvadesetogodišnja anticipacija Lever Housea: koliko vizionarskih slutnji, koliko predvremenskih stvaralačkih tajni, koliko avangardnog poleta nosi u sebi ta vertikalna presvučena staklenom opnom u rasteru tek mnogo kasnije formiranom kao stilski pojam suvremene arhitekture. Nosi u svom urbanističkom oslobađanju hrabrosti samostojećeg postojanja, nosi u svojim kompozicionim proporcijama, nosi u svojoj fanatičnoj želji i potrebi da izrazi strasti vlastitih nemira i vizija naslućenog vremena, što se osjećalo negdje u plavim daljinama iznad žabokrečinom gušene stvarnosti.

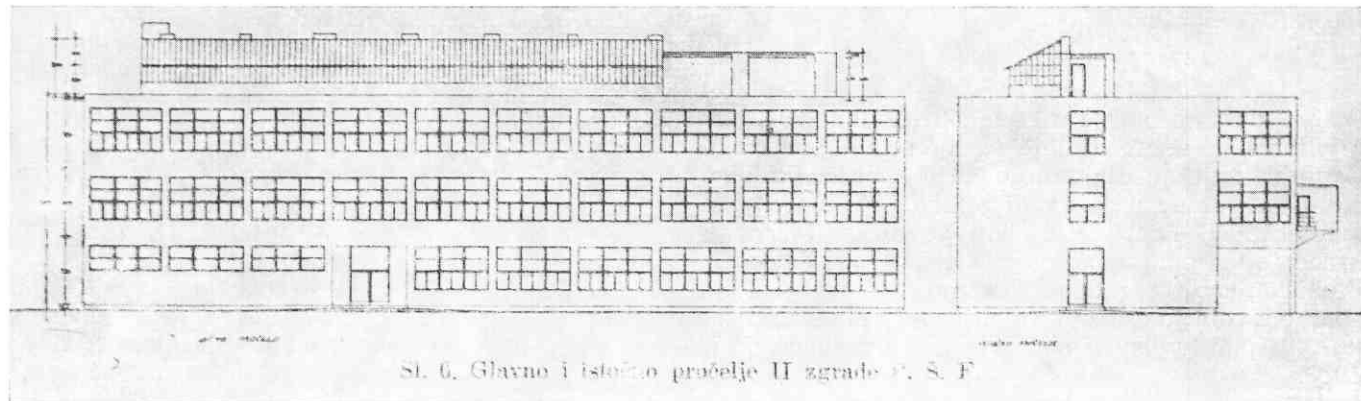
Vremena, što ga u svom nestrpljenju nije mogao dočekati. Godinu dana trajalo je mrcvarenje davanja i nedavanja izvedbe Pičmanu za njegov prvonačadeni rad; načinio je tri varijante ovog Doma, dok u konačnoj depresiji nije poduzeo svoj beznadni skok — istog dana kad je Odbor definitivno odlučio da mu se povjerava gradnja: telegram je stigao prekasno.

Godinu dana poslije njegove smrti piše Zdenko Kolacio: »Otišao je sa ovog svijeta zbog sudbine talenta, jer se rodio da bude umjetnik a nije bio trgovac ni činovnik, ni mešetar, ni industrijalac, jer se nije dovoljno duboko klanjao i ljubio ruke, koje upravljaju svijetom i vrte poganu zemaljsku kuglu — iz koje talenti lete po centrifugalnim zakonima. Ugle dati sunce kao čovjek sa uravnoteženim mozgom a osim toga i sa naklonošću umjetnosti, to je sto posto grijeh za koji nema oprosta — to znači: život pokloniti zajednici koja čovjeka — u većini slučajeva — ne razumije, jer je on pred njom i priječi joj put. A kad on stvara za dobro te zajednice i krvlju izrađuje životne perspektive u kojima će se ona bolje čutiti i gdje će moći punim plućima da diše — ona ga šiba i pljuje.«

Promatran u takvom kompleksnom rakursu života i djelovanja, skok sa petog kata više nas ne iznenađuje: fizički ili psihički on je morao biti učinjen. Učinjen fizički, ostavio nam je čistim dragocjeni opus stvoren u impulzivnom zanosu mladosti, stvoren u opsesiji strastvenog rada, stvoren kao neobično značajan dio »borbene grupe arhitekata«. Pa i tako neizveden, Pičmanov opus korisno je tada poslužio: izlagan i publiciran bio je dovoljno poznat i dovoljno snažan da utječe na stvaranje svojih suvremenika. A on je dovoljno snažan da nam i danas služi ne samo kao historijski materijal i dokument jedne epohe, nego i kao uvijek vitalan impuls novim generacijama u traženju vlastitih izražajnih mogućnosti.

Pred nama stoje Pičmanovi radovi kao svijetle točke grča jednog bolnog rađanja u kojem se tridesetih godina stvarala naša suvremena arhitektura. Nasljedujući je i udobno se koristeći njezinim dostignućima, možda ćemo evociranjem te strasti stvaranja sagledati nove vidike. Onakve vidike kakve je otvarao Josip Pičman.

paviljoni

Josip Pičman rođen je u Lekeniku godine 1904. Arhitektonski odsjek Tehničkog fakulteta pohađa u Zagrebu gdje je diplomirao 1929. Nakon diplome odlazi u Njemačku gdje radi godinu dana u atelijeru arhitekta H. Poelziga. Nakon povratka u Zagreb kraće je vrijeme zaposlen u atelijeru arhitekta H. Ehrlicha, a zatim radi samostalno. Posljednje dvije godine života je asistent-volonter na Tehničkom fakultetu u Zagrebu. Završio je život tragično 7. II 1936.

- 1928** Natječaj za Hrvatski dom u Osijeku.
U zajednici s Milovanom Kovačićem
Planinarska kuća u Suhom.
Izvedeno po projektu.
- 1929—30** Adaptacija kavane Continental u Sušaku
Projekt
Banovinska palača u Banjaluci
Natječaj 1929.
Bačvice, Split
Natječaj 1929. u zajednici sa
Zdenkom Strižićem
Palača glavne pošte i Poštanske štedionice
u Beogradu
Natječaj u rujnu 1930.
Banska palača u Splitu
Natječaj u listopadu 1930.
Zakladni blok u Zagrebu
Natječaj u prosincu 1929.
Zagrebački Zbor u Zagrebu
Natječaj u listopadu 1929, u zajednici s
arh. Hribarom
Projekt za Umjetnički dom u Zagrebu
Natječaj
- 1931—32** Crkva Sv. Ćirila i Metoda u Sušaku
Natječaj u listopadu 1931, u zajednici s
arh. Seisselom
Učiteljska škola, internat, u Cetinju
Natječaj u zajednici sa arh. Seisselom
Glavni kolodvor u Ljubljani
Natječaj u zajednici s arh. Seisselom
Projekt za izgradnju zakladnog bloka na Je-
lačićevom trgu u Zagrebu u zajednici s arh.
Seisselom
Izložba u travnju 1932.
Radničke ustanove
Natječaj u srpnju 1932, u zajednici s R.G.Z.
Poljoprivredno-šumarski fakultet
Natječaj u zajednici s R.G.Z.
- 1933—34** Izradba detaljnih planova za I i II paviljon
Poljoprivredno-šumarskog fakulteta u Zagrebu
Od XI 1932. do XI 1933, u zajednici
s R.G.Z.
Radničke ustanove, uži natječaj 1933.
u zajednici s R.G.Z.
Gradnja najamne kuće Puk u Gajevoj ulici
1933. u zajednici s arh. Hribarom
i Velikonjom
Dom Hrv. planinarskog društva u Zagrebu
Natječaj u kolovozu 1934.
Regulacija Trga Kr. Petra u Sarajevu
Natječaj 1934. u zajednici s arh. Seisselom
Narodni dom u Sušaku
Natječaj u studenom 1934.
- 1935—36** Studija za situiranje nacionalnog spomenika
nove banovinske palače u Splitu, u zajednici
s inž. Senjanovićem
srpanj 1935.
Paviljon Tehničkog fakulteta za poziciju
astronomiju u Maksimiru
listopad 1935.
Uređenje kupališta u Lokvama, projekt
srpanj 1935.
Gradska produžna škola i Drž. obrtna škola
u Zagrebu listopad 1935. Projekt izvan natje-
čaja, u zajednici s arh. Seisselom